

FONS OMNIS HONESTI O LITERATURZE W SŁUŻBIE WARTOŚCI TRADYCJA ANTYCZNA KULTURA ZIEMIAŃSKA ENCYKLOPEDIYZM I KOMUNIKACJA

Studia ofiarowane Profesor Marii Wichowej w 70. rocznicę urodzin
i 45. rocznicę pracy naukowej i dydaktycznej

FONS OMNIS HONESTI
O LITERATURZE W SŁUŻBIE WARTOŚCI
TRADYCJA ANTYCZNA
KULTURA ZIEMIAŃSKA
ENCYKLOPEDIY I KOMUNIKACJA

**Studia ofiarowane Profesor Marii Wichowej w 70. rocznicę urodzin
i 45. rocznicę pracy naukowej i dydaktycznej**

ANALECTA LITERACKIE I JEZYKOWE

tom XIV

Rada redakcyjna serii wydawniczej

Katarzyna Kaczor-Scheitler

Magdalena Kuran

Michał Kuran (zastępca redaktor naczelnej)

Małgorzata Mieszek

Krystyna Płachcińska (redaktor naczelna)

Maria Wichowa

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

FONS OMNIS HONESTI
O LITERATURZE W SŁUŻBIE WARTOŚCI
TRADYCJA ANTYCZNA
KULTURA ZIEMIAŃSKA
ENCYKLOPEDIYISM I KOMUNIKACJA

Studia ofiarowane Profesor Marii Wichowej w 70. rocznicę urodzin
i 45. rocznicę pracy naukowej i dydaktycznej

POD REDAKCJĄ
MICHAŁA KURANA

Michał Kuran — Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny
Instytut Filologii Polskiej i Logopedii
Zakład Literatury Dawnej, Edytorstwa i Nauk Pomocniczych
90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

RECENZENT

Wacław Walecki

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

SKŁAD i ŁAMANIE

Michał Kuran

INDEKS

zestawienia nadesłane przez Autorów scalił i uzupełnił Michał Kuran

KOREKTA

Michał Kuran i Zespół Autorów

KOREKTA TECHNICZNA

Wojciech Grzegorzcyk

PROJEKT OKŁADKI

Agencja Reklamowa efectoro.pl

Zdjęcie na okładce: © Depositphotos.com/Elena Schweitzer

Wydrukowano z gotowych materiałów dostarczonych do Wydawnictwa UŁ

© Copyright by Authors, Łódź 2020

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2020

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.09656.19.0.K

Ark. druk. 33,0

ISBN 978-83-8220-407-0

e-ISBN 978-83-8220-408-7

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 665 58 63

Spis treści

Słowo wstępne	7
Bibliografia prac prof. Marii Wichowej za lata 1979–2020	25
W KRĘGU RZECZY STAROPOLSKICH	
WIESŁAW PAWLAK, <i>O dulcissimum Mariae nomen...</i> Imię Maryi w kulturze i literaturze religijnej XVII wieku (<i>quaestiunculae selectae</i>)	47
ALINA NOWICKA-JEŻOWA, Alfiusz i czarnoleskie Panny. Kilka uwag o losach <i>Epody II</i> Horacego w poezji ziemiańskiej	61
ANDRZEJ WICHER, Wiersz Przeclawa Słoty <i>O chlebowym stole</i> w konfrontacji z <i>Opowieściami kanterberyjskimi</i> Geoffreya Chaucera	85
MICHAŁ KURAN, Funkcje poezji Owidiusza w dorobku literackim Marcina Paszkowskiego	99
MARIOLA JARCZYKOWA, Lew Sapieha jako autor i adresat listów dedykacyjnych	125
KRYSTYNA KRAWIEC-ZŁOTKOWSKA, Sielankowe bestiariusm braci Zimorowiców. Między kulturą a naturą	141
DANUTA KÜNSTLER-LANGNER, Poszukiwanie szczęścia wiecznego i nieśmiertelności w poezji polskiego baroku	173
KATARZYNA KACZOR-SCHEITLER, <i>Wieniec białoczerwony lilijowy...</i> Staropolskie epitalamium na bożne Stanisława Teodora Piotrkowczyka	185
TOMASZ PUDŁOCKI, Marginesy pamięci? Odręczne wpisy w książkach jako źródło historyczne na przykładzie starodruków z biblioteki klasztoru oo. Franciszkanów OFM (Reformatów) w Przemyślu	203
MAŁGORZATA KRZYSZTOFIK, Ubiór jako tekst kultury. Obraz postaw i emocji ewokowanych strojem w literaturze staropolskiej	217
ANNA RYŚ, Dla noworodka i dla monarchy. O koralu w tradycji staropolskiej	229

LITERATURA XVIII WIEKU

GRZEGORZ TROŚCIŃSKI, Okolicznościowa poezja polityczna wobec problemów unii polsko-saskiej w pierwszych miesiącach panowania Augusta II Wettyna. Z problemów komunikacji literackiej i społecznej	251
MAGDALENA KURAN, O rękopisie zbioru kazań reformata Antoniego Węgrzynowicza <i>Melodyja Ś[więtego] Kazimierza</i> — spostrzeżenia i uwagi	271
KRYSTYNA STASIEWICZ, Elżbieta Drużbacka w zaczarowanym świecie mitologii	295
JACEK WÓJCICKI, Starość Maksymiana, radość filologa — oświeceniowy przekład polski przywrócony	311
ANDRZEJ STROYNOWSKI, Oświecenie stanisławowskie w opinii ks. Jędrzeja Kitowicza	335
KRYSTYNA MAKSIMOWICZ, Seweryn Rzewuski wobec magii i alchemii	349
MAREK NALERA, Metafory snu w trenach Jana Kochanowskiego i Józefa Morelowskiego	365
СЕРТЕЙ ИВАНОВИЧ НИКОЛАЕВ, Титульный лист русского издания <i>Монархии турецкой</i> 1741 года	385
ANNA WARDA, O wierszu pochwalnym Gabriela Dierżawina <i>Widzenie murzy</i>	393

LITERATURA XIX I XX WIEKU

MONIKA SULEJEWICZ-NOWICKA, Wokół korespondencji Erazma Piltza (1850–1929) do Czesława Jankowskiego (1857–1929) na przykładzie zbiorów zgromadzonych w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego	405
DANUTA KOWALEWSKA, Małgorzata poszukuje Mistrza. Kobiety i diabeł w literaturze XX wieku (wybrane przykłady)	419
IWONA MACIEJEWSKA, Naukowy i literacki portret saskiego encyklopedysty Benedykta Chmielowskiego	433

ŚRODOWISKO CYFROWE I KOMUNIKACJA

MAŁGORZATA MIESZEK, Ucyfrowiony staropolanin	451
ZBIGNIEW GRUSZKA, Humanistyka cyfrowa dziedziną rozwojową	473
URSZULA WICH-SZYMCZAK, Design jako narzędzie budowania komunikacji e-zinów	487
Indeks osób i postaci	507

SŁOWO WSTĘPNE

Okolicznością dającą asumpt do przygotowania niniejszego tomu jest przypadający w roku 2020 podwójny jubileusz siedemdziesięciolecia urodzin i czterdziestopięciolecia pracy naukowej Profesor Marii Wichowej, która całe swoje życie zawodowe związana jest z Uniwersytetem Łódzkim, z łódzką polonistyką i ulegającym przekształceniom nazewnictwem utworzonym w 1973 roku Zakładem, a potem Katedrą Literatury Staropolskiej i Nauk Pomocniczych (z wyjątkiem lat 2004–2011, gdy kierowała Zakładem Badań nad Życiem Literackim Doby Staropolskiej), a ostatnio Zakładem Literatury Dawnej, Edytorstwa i Nauk Pomocniczych funkcjonującym w Instytucie Filologii Polskiej i Logopedii.

Sformalizowane biogramy są w stanie wychwycić jedynie kolejne etapy drogi naukowej, wydarzenia ważne z punktu widzenia rozwoju kariery, jeśli tak można powiedzieć o pracy badawczej i dydaktycznej, która w istocie jest służbą wiedzy, prawdzie i pamięci, formą troski o zachowanie dziedzictwa. Biogramy te z reguły gubią albo, w najlepszym razie, ograniczają do minimum portret człowieka, który podążył drogą nauki. Tymczasem właśnie etapy wstępne, takie jak: środowisko rodzinne, otoczenie społeczne, wychowawcze (szkoła, czasami kościół, harcerstwo), napotkani ludzie — stanowiący autorytet jako przewodnicy oraz zainteresowania, pasje, doświadczenia, nierzadko nieoczywiste umiejętności zdobyte w początkowych latach życia, wywierają, czasem podświadomie, kolosalny wpływ na profil pracy badawczej, wytyczają drogi i zakreślają horyzonty naukowca, stanowią zaplecze, z którego może obficie czerpać. To zaplecze zapewnia swego rodzaju szkołę hartu ducha, cierpliwości, wytrwałości i pracowitości, które obok talentu, bystrości umysłu, ciekawości świata i kwalifikacji etycznych są niezbędne w świecie nauki. Sądzę, że z tego względu należy pokazywać szlak, który przebywa badacz, poczynając od korzeni, od rodzinnego domu.

Maria Teresa Laskowska przysłała na świat 16 lipca 1950 roku w położonej niedaleko Tomaszowa Mazowieckiego wsi Małecz, w rodzinie chłopskiej, jako najstarsza córka Tadeusza i Heleny z domu Bąkowskiej. Uczęszczała do nieistniejącej już Szkoły Podstawowej w Małczu¹. Patronował tej placówce dawny właściciel wsi, Andrzej Frycz Modrzewski, który kupił ją dwa miesiące przed swoją śmiercią. To tam obecna Jubilatka

¹ Szczegóły biograficzne podaje za: M. Wichowa, *Moje dwie miłości: chemia i literatura*, [w:] *Moja droga do nauki*, Łódź 2013, s. 155–187.

rozwijać zaczęła swe pasje związane początkowo z lekturą zwłaszcza powieści historycznych Henryka Sienkiewicza i Józefa Ignacego Kraszewskiego, a także z kulturą materialną dawnych wieków. Zainteresowania te ujawniły się podczas pobytu na Jasnej Górze, gdzie Marię Laskowską zaciekawiła topografia miejsca sławnej obrony z 1655 roku, jak i zgromadzone w skarbcu klasztornej pamiątki. Lektura powieści historycznych stanowiła swego rodzaju okno do przeszłości. Rychła konfrontacja fikcji literackiej z faktami przyniosła potrzebę pewnych korekt. Jednak to właśnie w tych okolicznościach zaczęła rodzić się pasja, miłość do przeszłości, której nie było już w stanie zgasić nauczanie historii jako zbioru suchych faktów i dat do zapamiętania. Maria Laskowska dała się poznać w latach szkolnych nie tylko jako bardzo pilna uczennica, lecz także jako uczestniczka konkursów międzyszkolnych, a w ramach przynależności do Związku Harcerstwa Polskiego jako organizatorka projekcji bajek dla dzieci. Wczesne doświadczenia z kinematografią związane też były z przybywającym do Małcza kinem objazdowym. W miejscowości rodzinnej spotykała się też z wprowadzanymi na tereny wiejskie innymi formami popularyzacji kultury.

W pamięci Jubilatki zapisało się spotkanie z poetą Adamem Puto (1944–), w którego dorobku zaciekawiły ją wiersze o Mikołaju Reju, później opublikowane w tomie *Koncert w Nagłowicach* z 1976 roku. W trakcie rozmowy z ich autorem, jak zanotowała po latach Pani Profesor, dzieliła się wrażeniami z lektury *Trenów* i *Pieśni* Jana Kochanowskiego. Wówczas też dało o sobie znać zainteresowanie poezją Leopolda Staffa (Jubilatka podjęła dobrze przyjęte przez Adama Putę próby interpretacji *Wieczornicy*). W latach szkolnych niezapomniane wrażenie na Marii Laskowskiej zrobiła lektura *Pana Tadeusza*, stanowiąc źródło wzruszeń wynikających z obcowania bohaterów z naturą. Pełne zrozumienie eposu Mickiewicza przyniosła dopiero lektura z komentarzem Zofii Stefanowskiej. By nabyć egzemplarz tego wydania, Maria Laskowska gromadziła wytrwale pieniądze. Oczekując zakupu upragnionej książki, obawiała się, by nie ubiegł jej ktoś inny. Widać już na etapie szkolnym potrzebę pogłębiania wiedzy poprzez sięganie do opracowań. O szczególnej roli tej lektury świadczy też to, iż edycja utworu w serii „Nasza Biblioteka” zainicjowała prywatny księgozbiór Jubilatki.

Związane z literaturą i zdobywaniem wiedzy, obudzone w czasie nauki w szkole podstawowej pasje, Maria Laskowska postanowiła rozwijać w szkole średniej. Chciała rozpocząć naukę w Liceum Pedagogicznym, by później podjąć pracę nauczycielską, jednak likwidacja szkół o tym profilu pokrzyżowała jej plany. Nowy wybór, podyktowany możliwością znalezienia zatrudnienia po ukończeniu szkoły w pobliskim Tomaszowie Mazowieckim, gdzie produkcję prowadziły zakłady chemiczne, zwrócił jej uwagę na technikum o tym profilu działające w Zgierzu. Nauka w wybranej szkole wiązała się z ćwiczeniami praktycznymi, które przybrały formę doświadczeń; to zarazem czas rozwijania zainteresowań, zdobywania i pogłębiania wiedzy teoretycznej między innymi na temat barwników, pierwiastków promieniotwórczych czy odkryć Pierre’a Curie i Marii Curie-Skłodowskiej. W zgierskim technikum zetknęła się też Jubilatka po raz pierwszy z pracownikami nauki. Niektóre zajęcia laboratoryjne pro-

wadzili bowiem wykładowcy z Wydziału Chemii UŁ. Swoje pasje rozwijała Maria Laskowska w ambitnym gronie, z którego wyszli późniejsi absolwenci studiów chemicznych i pracownicy nauki. Lata spędzone w technikum były okazją do kolejnych lektur, szlifowania umiejętności pisarskich, ale też dzielenia się zdobytą wiedzą podczas korepetycji. Młodzież ze zgierskiego technikum swe zainteresowania kulturalne rozwijała, prowadząc dyskusje poświęcone filmom, teatrowi, literaturze i sztuce, czy biorąc udział w odczytach. Maria Laskowska zorganizowała w szkole Koło Miłośników Teatru, którego członkowie jako widzowie brali udział w próbach generalnych w łódzkim Teatrze Powszechnym. W okresie szkolnym Jubilatka pogłębiła znajomość języka rosyjskiego dzięki nauczycielce — Rosjance Żannie Stepnowskiej, która zachęcała do czytania literatury rosyjskiej w oryginale, zaznajamiała też uczniów z kulturą rosyjską.

Studia polonistyczne Maria Laskowska odbyła na Uniwersytecie Łódzkim w latach 1969–1974. Kontynuację teatrologicznej pasji z czasów technikum stanowił wybór specjalizacji. Stwarzała ona sposobność częstych wizyt w teatrze, poznania całej techniki teatralnej, gorących dyskusji prowadzonych po przedstawieniach w gronie pasjonatów, wyjazdów na spektakle do teatrów warszawskich. Okres studiów to także czas zainteresowania się historią sztuki, w tym renesansowymi nagrobkami, ponadto lektura literatury z drugiego obiegu. Poza specjalizacją teatrologiczną Jubilatka wybrała też dwie kolejne: nauczycielską i bibliotekoznawczą. Jednym z pozanaukowych obszarów zainteresowań Marii Laskowskiej była podczas studiów turystyka. Aktywność ta przybrała formę społecznej pracy w Komisji Turystyki Zrzeszenia Studentów Polskich. W praktyce wyrażała się udziałem w rajdach i obozach wędrownych, najczęściej organizowanych w górach. Studia były więc czasem wypełnionym rozwijaniem pasji teatralnych, bibliologicznych i turystycznych, okresem ożywionych kontaktów z ludźmi.

Stopień magistra, na podstawie pracy pt. *Stanisław Dobrzycki jako badacz literatury staropolskiej* napisanej pod kierunkiem długoletniego opiekuna naukowego prof. dra Jerzego Starnawskiego, Jubilatka uzyskała w początku lipca 1974 roku. Pierwszym miejscem pracy była Biblioteka Główna Uniwersytetu Łódzkiego, w której zatrudniona została już we wrześniu roku 1974 na stanowisku młodszego bibliotekarza. Zarazem przyjęła zaproszenie swego promotora prof. Starnawskiego, by pod jego kierunkiem przygotować pracę doktorską.

Zetknięcie się jeszcze w szkole podstawowej z łacińskim tytułem powieści Sienkiewicza *Quo vadis* oraz z przedśoborową liturgią wprowadziło Jubilatkę w świat łaciny, która niezmiennie była obecna w jej drodze zawodowej począwszy od studium neolatynistycznego w Krakowie i Łodzi, poprzez doktorat na temat staropolskich przekładów Owidiuszowych *Metamorfóz* aż po najnowsze prace o twórczości Dominika z Prus.

Do Katedry kierowanej przez prof. Starnawskiego Jubilatka została zaproszona już w roku 1975. Na stanowisku asystenta pracowała do roku 1986, w którym to obroniła dysertację doktorską zatytułowaną *Staropolskie przekłady „Metamorfóz” Owidiusza*, co przyniosło jej awans na stanowisko adiunkta.

Znaczącym doświadczeniem w rozwoju naukowym Marii Wichowej był udział w zorganizowanym przez prof. Tadeusza Ulewicza otwartym seminarium doktoranckim

o profilu neolatynistycznym. Brali w nim udział nie tylko doktoranci krakowscy, obecnie profesorowie Andrzej Borowski, Wacław Walecki czy Maciej Włodarski, lecz również goście z innych ośrodków, w tym z Łodzi.

Pracy naukowej towarzyszyły obowiązki dydaktyczne: prowadzenie konwersatoriów, opieka nad pracami rocznymi. W tej pierwszej sferze obok realizacji neolatynistycznego tematu pracy doktorskiej badaczkę zainteresowały dzieje jej rodzinnej ziemi. Studiowała dotyczące tego obszaru dokumentarne źródła historyczne w kontekście dziejów Małcza i związków z nim Andrzeja Frycza Modrzewskiego, podjęła też wieloletnią współpracę ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Wolborza, brała udział w konferencjach poświęconych twórczości Frycza, wygłaszała na jego temat popularyzujące odczyty, a w roku 2003 opublikowała o nim książkę dla uczczenia pięćsetnej rocznicy urodzin pisarza. Prócz Małcza i Wolborza przedmiotem naukowych dociekań Marii Wichowej była Lubochnia, a zatem i postać Wojciecha Bogusławskiego, pod koniec życia właściciela pobliskiej wsi Jasień. Swoje ustalenia przedstawiała podczas obchodów jubileuszów parafii oraz miejscowości, zwieńczonych okolicznościowymi publikacjami.

Wyniesiona ze szkoły dobra znajomość języka rosyjskiego pozwoliła Jubilatce na podjęcie badań w Petersburgu w Bibliotece Narodowej im. Sołtykowa-Szczedriny nad recepcją dokonań Jana Ostroroga. Prowadziła je w ramach stażu odbytego pod opieką prof. Siergieja Nikołajewa.

Kolejny awans zawodowy przyniósł Marii Wichowej rok 1999, w którym na podstawie książki *Pisarstwo Jana Ostroroga (1565–1622)* uzyskała stopień doktora habilitowanego w zakresie literaturoznawstwa. Na stanowisku profesora nadzwyczajnego Jubilatka została zatrudniona najpierw na Uniwersytecie Warszawskim (pracowała tam w latach 1999–2002) i równolegle w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi (prowadziła tam wykłady, konwersatoria w latach 1999–2004). Natomiast w latach 2002–2004 była profesorem w Wyższej Szkole Przymierza Rodzin w Warszawie. Przewodniczką na warszawskich uczelniach była dla Jubilatki prof. Alina Nowicka-Jeżowa, która zaprosiła ją również do udziału w projekcie dotyczącym poloników w zbiorach szwedzkich zgromadzonych w zamku Skokloster. Dodatkowym miejscem pracy była też Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Skierniewicach (w latach 2006–2011). Na stanowisku profesora nadzwyczajnego na UŁ Maria Wichowa została zatrudniona w roku 2003. Kolejny krok stanowiło uzyskanie tytułu profesora nauk humanistycznych w roku 2012 na podstawie pracy *Dzieło Diega de Estella „O wzgardzie świata i próżności jego” w przekładzie ks. Augustyna Kochańskiego jako poradnik medytacji. Problemy komunikacji literackiej*. Stanowisko profesora zwyczajnego na UŁ objęła Jubilatka w roku 2016².

Osobny wątek w biografii Profesor Marii Wichowej stanowi aktywność w towarzystwach naukowych. Początkowo było to Polskie Towarzystwo Filologiczne (od roku 1977). Podczas jego posiedzeń przedstawiała odczyty związane z obszarem badawczym

² Zob. MW, *Wichowa Maria Teresa*, [w:] *Słownik członków Łódzkiego Towarzystwa Naukowego 2010–2015*, red. M. Antczak, współpr. M. Przybysz-Stawska, Łódź 2018, s. 358.

usytuowanym wokół tematyki rozprawy doktorskiej. W roku 1999 Jubilatka została przyjęta do Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, w którym pełniła od roku 2003 funkcję sekretarza Wydziału I, zaś od roku 2012 zastępcy przewodniczącego, od roku 2014 do dziś jest przewodniczącą tegoż Wydziału. W ciągu lat przynależności Profesor Wichowa wygłaszała liczne prelekcje na zebraniach, jak też organizowała wystąpienia uczonych przybywających z innych ośrodków naukowych w kraju, m.in. prof. Aliny Nowickiej-Jeżowej, prof. Marka Nalepy, czy prof. Estery Lasocińskiej. Dbała o popularyzację wiedzy naukowej w środowiskach pozauniwersyteckich, organizując za aprobatą władz ŁTN konferencje naukowe z udziałem wybitnych uczonych z różnych ośrodków, ostatnio w 2017 roku w Ujeździe o prymasie Andrzeju Olszowskim i w roku 2019 w Łęczycy o diable Borucie.

Dorobek naukowy Jubilatki obejmuje siedem książek, których jest autorką bądź współautorką (zob. *Bibliografia prac Profesor Marii Wichowej za lata 1979–2020*), na temat istotnych zagadnień z obszaru badań nad literaturą dawną, jak też traktujących o związkach staropolszczyzny z innymi obszarami. Swoje monografie poświęciła: potwierdzeniu zakorzenienia literatury staropolskiej w kulturze antycznej (m.in. praca o staropolskich przekładach Owidiuszowych *Metamorfoz* — pozostająca w kręgu badań neolatynistycznych), piśmiennictwu użytkowemu i okolicznościowemu (twórczość Jana Ostroroga), twórczości Andrzeja Frycza Modrzewskiego (badanie dzieł wielkich literatów na terenie ich małych ojczyzn) oraz zagadnieniu komunikacji literackiej w twórczości medytacyjnej (analiza przekładu dzieła Diega de Estella w opracowaniu Augustyna Kochońskiego). Jest też redaktorką bądź współredaktorką kilku tomów zbiorowych: o związkach literatury i liturgii, twórczości Frycza oraz upamiętniającej działalność Profesora Starnawskiego. Profesor Wichowa wydała też utwory Andrzeja Dębowskiego. Istotne nurty badawczych zainteresowań Jubilatki ujawnione w monografiach to sztuka przekładu i adaptacji literackiej, studia neolatynistyczne, szeroko pojęta literatura stosowana, w tym encyklopedyzm, piśmiennictwo o charakterze poradnikowym, badania regionalne związane głównie z Wolborzem i okolicami, funkcjonowanie małej ojczyzny jako ośrodka literackiego i kulturalnego.

Zwraca uwagę duże zróżnicowanie dorobku naukowego Profesor Marii Wichowej. Ujawnia się zarówno z uwagi na liczbę autorów, których twórczością się zajmowała, jak i kwalifikację metodologiczną prac. Znajdziemy tu bowiem studia nie tylko z obszaru historii literatury, lecz także przynależące do teorii literatury, biografistyki naukowej, z zakresu translatologii, jak i wreszcie prace edytorskie. Znaczące miejsce zajmują studia z zakresu neolatynistyki. Profesor Wichowa zajmuje się twórczością autorów renesansowych i barokowych. Jej dorobek cechuje też duże zróżnicowanie formalne: od monografii twórczości autora, poprzez monografię wycinku jego aktywności (wybranego dzieła), artykuły naukowe, edycje, prace zbiorowe pod redakcją, po recenzje, sprawozdania z wydarzeń naukowych, wspomnienia pośmiertne, publicystykę naukową i pomoce dydaktyczne.

Kolejne obszary zainteresowań Profesor Wichowej wyznaczają nazwiska takich twórców, jak, najczęściej bodajże powracający i ciągle odkrywany na nowo, Benedykt

Chmielowski (encyklopedyzm staropolski) i Stanisław Herakliusz Lubomirski (zagadnienie imitacji). Ponadto obecni są w jej badaniach m.in. Grzegorz z Sanoka, Jan Łaski, Mikołaj Rej, Stanisław Orzechowski, Jan Kochanowski, Stanisław Grochowski i Wacław Potocki. Prace Jubilatki dotyczą w ostatnim dziesięcioleciu twórczości Biernata z Lublina i jego miłości do książki, kartusza Dominika z Prus — recepcji jego spuścizny duchowej w XVII wieku, jak również staropolskiej kultury i parenetyki. Profesor Wichowa poświęciła uwagę między innymi obrazowi i krytyce pijaństwa w twórczości Jana Kazimierza Haura i Jana Kochanowskiego. Kontynuowała też prace nad staropolską epistolografią.

Powracające na przestrzeni lat wieloaspektowe badania na temat Wolborza, staropolskich twórców związanych z tym miastem, jak i intelektualnemu środowisku tego miejsca zaowocowały w 2003 roku udziałem w obchodach 500. rocznicy urodzin Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Z tej okazji Jubilatka ogłosiła artykuły oraz opublikowała tom prac poświęconych pisarstwu i działalności tego renesansowego myśliciela, jak też wzięła udział w obchodach 950. rocznicy założenia miasta. Zaangażowanie w upowszechnienie wiedzy o małej ojczyźnie zostało dostrzeżone i docenione przez wolborskie środowisko poprzez nadanie 27 stycznia 2017 roku tytułu Honorowego Obywatela Wolborza. Badania Profesor Wichowej ukazują Wolbórz jako znaczący ośrodek kulturalny, w którym rozwijał się humanizm renesansowy, żyli i działali ludzie ważni nie tylko dla miasta, ale też o randze co najmniej ogólnokrajowej lub wręcz światowej. Wolbórz to także miejsce, z którym związany był przez jakiś czas piszący w XVIII wieku znawca obyczajów swoich czasów Jędrzej Kitowicz, którego twórczość również interesuje Jubilatkę.

Godna uwagi jest rozległość zainteresowań Pani Profesor, będąca rezultatem ciekawości literatury i kultury dawnych wieków, zafascynowania ich swoistością. Znaczący jest też udział w odkrywaniu i dowartościowywaniu literatury użytkowej i okolicznościowej, podkreślaniu roli antyku w kształtowaniu obrazu staropolszczyzny. Jubilatka zajmuje się głównym nurtem tej twórczości, bowiem obejmuje literaturę, która była najbliższą człowiekowi, odbiorcy, była mu potrzebna na co dzień w formie poradników, encyklopedii i publikacji z zakresu duchowości. Droga badawcza Profesor Wichowej przebiega od neolatynistyki, poprzez twórczość poradnikową i encyklopedyczną do literatury pobożnej, od przekładów Owidiusza, poprzez Frycza, Ostroroga, Chmielowskiego do Kochańskiego.

Podkreślić należy, że początkowo mająca charakter formalny współpraca z prof. Starnawskim w trakcie wielu lat współdziałania i wspólnych wyjazdów konferencyjnych, jak też realizacji projektów badawczych przybrała kształt przyjaźni. Maria Wichowa zaczęła przychodzić do domu Państwa Starnawskich, odwiedziła ich również latem w Nałęczowie. Wizyty te przeradzały się w krajoznawcze i sentymentalne wycieczki po okolicy do miejsc bliskich sercu prof. Starnawskiego: Lublina, Guzówki, Turobina czy Kozłówki. Analogicznie Państwo Starnawscy odwiedzili małą ojczyznę Profesor Wichowej i jej dom rodzinny. Lata bliskich kontaktów sprawiły, że Jubilatka

po śmierci prof. Starnawskiego pełni rolę opiekuna pamięci o swoim Mistrzu. Pisała poświęcone mu wspomnienia i biogramy przybliżające jego sylwetkę jako uczonego i człowieka, jak też wydała dwutomowe opracowanie gromadzące prace poświęcone naukowej działalności Profesora oraz doprowadzoną do końca bibliografię. Działania te stanowią wyraz szczególnego rodzaju *humanitas*, przejawiającej się w szacunku dla spuścizny naukowej mentorów. Od czasu uczestnictwa Jubilatki w zajęciach Podyplomowego Studium Neolatynistycznego w UŁ datuje się ścisła współpraca, trwająca do dziś, z profesorem Juliuszem Domańskim, który wywarł bardzo duży wpływ na kształtowanie się jej oblicza intelektualnego.

Lata kierowania Zakładem Badań nad Życiem Literackim Doby Staropolskiej to czas wyczerpanego wysiłku naukowego, organizacyjnego oraz animacji życia studenckiego. Przyniosły one kilka interesujących inicjatyw, pozwalając rozwinąć wcześniejsze pasje Pani Profesor. Należy do nich teatr i turystyka. Pod patronatem Zakładu działał amatorski teatr studencki „Espetis” oraz później „Trupa Trup”, wielokrotnie organizowana również była wigilia staropolska służąca przybliżeniu bożonarodzeniowej twórczości poetyckiej dawnych literatów, jak też otwierająca pole dla budowania więzi między studentami i wykładowcami poprzez wspólne śpiewanie kolęd oraz wysłuchanie zaproszonego zespołu z Akademii Muzycznej. Jedną z wycieczek zorganizowanych przez Panią Profesor odbyła się do miejsc związanych z osobą Andrzeja Frycza Modrzewskiego, czyli do małej ojczyzny organizatorki przedsięwzięcia. Jubilatka w latach późniejszych z dużym sentymentem wspominała te wyjazdy.

Ważny wątek w działalności Profesor Wichowej stanowi upowszechnianie nauki realizowane w postaci krajowych, mających regionalny zasięg, publikacji popularnonaukowych i popularnych, a także tych ogłaszanych za granicą, jak choćby w wychodzącym w Toronto „Liście Oceanicznym” oraz „Culture Avenue. Polska kultura poza krajem”. Przybiera też ono formę informacji o ważniejszych zdarzeniach z życia naukowego uczelni drukowanych w „Kronice Uniwersytetu Łódzkiego”. Należą tu także odczyty wygłaszane w małej ojczyźnie, udział w konferencjach regionalnych oraz wystąpienia w bibliotekach.

Nakreślony rys biograficzny pokazuje szczególną rolę pracowitości, hartu ducha i samozaparć, jak również szacunku dla wiedzy, rzetelności i uczciwości zarówno w drodze do nauki, jak i potem w czasie trwającej wiele lat służby Nauce, czy też Uniwersytetowi, który, jak rzecz ujmował Profesor Starnawski, a za nim przypomina częstokroć Jubilatka, jest świątynią wiedzy³.

* * *

Pomieszczone w tytule księgi motto — „Fons omnis honesti” — znajdujemy w renesansowym dziele nowołacińskim, będącym przykładem chrystologicznej epiki

³ Zob. „*Siadaj i opowiadaj mi, co tam u ciebie na warsztacie*”. O Profesorze Jerzym Starnawskim z profesorem Marią Wichową rozmawiają Tomasz Cieślak i Michał Kuran, „Czytanie Literatury”, T. 2: 2013, s. 389; zob. też: M. Wichowa, *Profesor Jerzy Starnawski (1922–2012)*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Naukowych ŁTN”, T. 66: 2012, s. 220.

religijnej, czyli w *Sacrosanctae Iesu Christi sponsae Christianae Ecclesiae, innumeris iam modis afflictate, querela* dedykowanym w roku 1530 przez związanego ze Stuttgartem Sebastiana Lincka kanonikowi Johannowi Aschmannowi:

*Tanta profecto deo non est dementia summo,
Quod mandet miseris non facienda viris,
Omnipotens (verum) posset quoque perdere quosquis,
Vult nullum at, nisi qui sponte perire cupit,
Est sponsus fateor primus fons omnis honesti,
Oris et superis cuncta beata fluunt⁴.*

Słowa te napotyamy również w utworze pochwalnym upamiętniającym zaślubiny, do których doszło w roku 1553, ewangelickiego teologa i historyka Dawida Chyträusa (1530–1600), wieloletniego rektora Uniwersytetu w Rostocku z pochodzącą z tego miasta Małgorzatą. Enkomium zostało napisane przez renesansowego poetę nowołańcisńskiego Mikołaja Cisnera (1529–1583), rektora Uniwersytetu w Heidelbergu. Oto początkowe wersy tego okolicznościowego podarunku:

*Si quando pater aethereus fons omnis honesti
Humano generi duras pro crimine poenas
Imposuit vindex ira indignatus acerba;
Illicitam Venerem, turpemque libidinis usum
Innumera semper turba pressisse malorum
Proditā de factis memorant exempla vetustis⁵.*

Fraza obecna jest także w czterostronicowych poetyckich rozważaniach pasyjnych Spangenberg Cyriacusa (1528–1604) *Meditatio Passionis Christi Servatoris*. Czytamy tam:

*Fons iuris legumque, fons omnis honesti,
Omne scelus nigro magis aversatur averno,
Et vere iustus iustas ardescit in iras
Vindicibusque sibi delet contraria flammis [...]⁶.*

„Fons omnis honesti” pojawia się też jako jedno z zawołań Najświętszej Maryi Panny w dziele prekursora siedemnastowiecznej mariologii Ippolita Marracciego (1604–

⁴ S. Linck, *Sacrosanctae Iesu Christi sponsae Christianae Ecclesiae, innumeris iam modis afflictatae, querela*, [auctore Sebastiano Linckio Stutgardiano, {Tübingeng}], Ulrich Morhart, [1530], k. F_{ij}v.

⁵ *Encomium Coniugii in nuptias Doctissimi viri D[omi] Davidis Chytraei, et Margaritae virginis Rostochiensis, scriptum a Nicolao Cisnero, professore in inclita Academia Heidelbergensi. Anno 1553, [w:] Nicolai Cisneri iureconsulti, polyhistoris, oratoris et poetae celeberrimi, imperial, olim Camerae Adsectoris, Consilii Palatini Opuscula Historica et Politico-Philologia*. Tributa in libros IV. Quorum Elenchum a Praefatione proxima pagella monstrat. Edita studio et Opera Quirini Reuteri D[omi] Professoris in Academia Heidelbergensi. Praefixit idem D[omi] Nicolai Cisneri Vitam. Cum Indice Rerum et Verborum locupletissimo. Francofurti. Sumpt[ibus] Casparis Waeghtleri, 1658, s. 848, w. 1–6.

⁶ J. Cyriacus, *Meditatio Passionis Christi Servatoris*, [w:] Ioannis Cyriaci liberi baronis in Polhaim et Warthenburg etc. Academiarum Wittebergensis et Rostochianae nuper rectoris *Orationes, edicta scholastica et carmina*, [Rostock?] 1577, k. T₃v.

1675) *Polyanthea Mariana*... (oprac. 1648, wyd. 1683), obok innych przydomków Matki Boskiej, takich jak chociażby: „Fons misericordiae”, „Fons miraculorum”, „Fons iustitiae” lub „Fons aquae vivae”⁷. Fraza pochodzi, jak podaje autor kolekcji, z twórczości św. Jana Damasceńskiego. Marracci powołuje się, wskazując źródła całej serii zawołań, na rękopiśmienną wersję pism świętego zatytułowaną *Marialis S[anti] Joannis Damasceni*. Konkretnie wskazuje jako źródło dzieło *Parac[etica] B[eatam] M[ariam] Virg[inem]*. Ukazało się ono w druku w dwa lata po *Polyanthei*... zatytułowane *Paracletica in Sanctissimam Deiparam Virginem Mariam* (Romae 1685). Tam w jednej z ód znajdujemy frazę: „**O fons omnis honestatis**, ac bonorum supeditatio, Dei Genitrix purissima”⁸, będącą bezpośrednim pierwowzorem zawołania z *Polyanthei*...⁹

Stanowiąca motto tomu fraza funkcjonowała więc w szesnasto- i siedemnastowiecznej światowej poezji religijnej i okolicznościowej. Obecna jest w utworach o wymowie chrystologicznej, w tym pasyjnej, i maryjnej, jak i epitalamium. „Fons omnis honesti” pojawia się w dziełach katolików i protestantów. Zdaje się być przejawem jedności dawnej kultury. Frazę tę znajdujemy również w polskiej literaturze nowołacińskiej. W drugiej połowie XVI wieku sięgnął po nią w *Victoria deorum* Sebastian Fabian Klonowic:

*Palladis et Phoebi, primum est Prudentia sidus,
Iustitiae iubar, Astraeaeque, Iovisque putatur.
Masculus est animis Martis, generosaque virtus.
Sol mores hominum regali temperat astro,
Temperat et Phoebe radiis pallentibus orbem.
Quattuor has matres, veluti sanctissima proles
Virtutum sequitur chorus, et fons omnis honesti*¹⁰.

W uznawanym za zaginiony literackim przekładzie Jacka Idziego Przybylskiego fraza ta wraz z kontekstem przedstawia się następująco:

Roztropność — pierwsza gwiazda Feba i Pallady,
W drugiej widać Astrei i Jowisza ślady.
Po tej, gdzie Sprawiedliwość rozpuszcza promienie,
Mars sprawia umysł męski i dzielne czynienie.
Słońce królewskim światłem skromi obyczaje,

⁷ *Polyanthea Mariana in qua libros octodecim Deiparae Mariae Virginis Sanctissima nomina celeberrima et innumera laudum encomia, altissimae gratiarum, virtutum et sanctitatis excellentiae, et coelestes denique praerogative et dignitates, ex S[anctae] Scripturae, S[anctum] Apostolorum omnium... lectorum oculis exhibentur*, Coloniae Agrippinae 1710, s. 240.

⁸ S. Ioannes Damascenus, *Paracletica in Sanctissimam Deiparam Virginem Mariam*, Romae 1685, s. 427.

⁹ Za identyfikację dzieła *Paracletica*... oraz konsultacje na temat *Polyanthei*... dziękuję prof. Wiesławowi Pawlakowi, zaś za sprawdzenie poprawności analizowanej frazy dr Annie Lenartowicz-Zagrodnej.

¹⁰ *Sebastiani Sulmircensis Acerni Victoria Deorum. In quia continetur veri herois educatio. Nasoni Sulmo patria est, Sulmircia nobis, / Nosque poetastri, Naso poeta fuit*, [Kraków 1587–1600], s. 37, w. 602–609.

Wstrzemięźliwość świt błądy księżycą wydaje.
Jak najświętsze potomstwo za tą czwórką matek
Idą szlachące cnoty, **wszelkiej czci zadatek**¹¹.

O łacinie Klonowica tak pisał, mając na myśli *Victoria deorum*, Kazimierz Lewicki: „Język czysty i piękny; prawie od barbaryzmów wolny; wiersz prawdziwie »uczony« płynie równo i gładko, dzięki czemu poetę Owidyjuszem polskim zwano”¹². Tym bardziej więc warto sięgnąć po słowa z jego poematu, na swój sposób stanowiącego paralelę wobec *Metamorfóz*, w których świat przedstawiony zaludniają bohaterowie mityczni uchwyteni w działaniu. Godny uwagi jest cel dydaktyczny i wymowa moralistyczna obu dzieł.

Przywołana w tytule księgi jubileuszowej fraza ze względu na swą powtarzalność, a więc swego rodzaju uniwersalność wynikającą z łatwości wykorzystania w różnych kontekstach wywołujących dobre skojarzenia, ilustruje ponadnarodowy charakter literatury uprawianej w wiekach dawnych w języku łacińskim. Ukazana tu łatwość adaptacji frazy „fons omnis honesti” (początek *wszelkiej czci*) prowadzi nie tylko do literatury wysokiej, artystycznej, ale też do obszarów trzecich, do literatury okolicznościowej i religijnej. Ukazuje wspólnotę różnych środowisk: akademickiego w enkomium, duchownego w kwereli i mieszczańskiego w przypadku poematu Klonowica. Fraza w przywołanych kontekstach implikuje związki z boskością, cnotą, uniwersalnymi wartościami ogólnoludzkimi.

Autor ostatniego z dzieł, należącego do literatury o profilu moralistycznym, dowodzi, iż szlachetność, cnota nie wynikają z urodzenia, lecz że nabywa się je własną wytrwałą i uczciwą pracą. Wysilek, trud tworzenia, zarazem też przekonanie o wsparciu, jakie niesie boski szal, to doświadczenia, które towarzyszyły twórcom dawnych wieków. Widzieli oni w literaturze misję sprowadzającą się do służby społeczeństwu poprzez propagowanie wartości, nagłaśnianie i utrwalanie w zbiorowej pamięci czynów i postaw godnych przekazania potomkom dziedziczącym nie tyle fizycznie, co duchowo. Poruszanie się w kręgu humanistycznych wartości, obcowanie z nimi, odczytywanie przesłania utrwalonego w dziełach jest udziałem badaczy literatury, w tym Jubilatki.

Dalsza część tytułu określa główne obszary Jej zainteresowań, do których należą: **tradycja antyczna, kultura ziemiańska, encyklopedyzm i komunikacja**. Zarówno dla licznych badaczy epok dawnych, jak i dla Jubilatki literatura, słowo pisane i niesione przez nie przesłanie stały się oknem na świat i polem, które przyszło im uprawiać. Wzmiankowane w tytule temu obszary tematyczne obecne są też w problematyce studiów ofiarowanych Profesor Marii Wichowej. Z uwagi jednak na większą przejrzystość struktury tomu ułożono przekazane prace według nieco innego klucza.

¹¹ S.F. Klonowic, *Zwycięstwo bogów*, przekł. J.I. Przybylski, rkps, Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór Ambrożego Grabowskiego, sygn. 29/679/0/6/121, k. 41r–v, w. 683–690. Studium anonsujące odkrycie ukaże się w „Pamiętniku Literackim”.

¹² K. Lewicki, S.F. Klonowicza „*Victoria Deorum*” (na tle literatury renesansowej), „Sprawozdania Gimnazjum I w Stanisławowie” 1911, s. 38.

Przesłane przez grono przyjaciół, jak też koleżanki i kolegów Jubilatki z jednego zagranicznego oraz licznych ośrodków uniwersyteckich z całej Polski, ofiarowane też przez współpracowników z Zakładu Literatury Dawnej i Nauk Pomocniczych (nie-dawno dołączyła do tej nazwy i Zespołu Łódzka ekipa edytorów), jak też uczniów prace ułożyłem, mając na względzie dwa kryteria: chronologię, bowiem uwidaczniają się trzy okresy: staropolski, osiemnastowieczny i obejmujący literaturę XIX i XX wieku, i tematyczny w postaci działu gromadzącego prace z obszaru zastosowania nowych technologii oraz komunikacji. Studia w nim zebrane pozostają w łączności z obszarami już wyodrębnionymi, jednak wyróżniają się zastosowaniem odmiennej nieco metodologii, przez co zasługują na osobne miejsce, tym bardziej że pozostają w łączności z dotyczącymi komunikacji zainteresowaniami Profesor Marii Wichowej.

Ofiarowane Jubilatce prace są niejednolite w zakresie przynależności do dyscypliny naukowej, obszaru badawczego i przyjętej metodologii. W tomie znajdziemy studia: literaturoznawcze, historyczne, z zakresu informatologii i bibliologii oraz należące do nauk o mediach, przypisane do nauk społecznych. Wśród prac literaturoznawczych mamy wypowiedzi poświęcone literaturze antycznej, polskiej oraz literaturom obcym bądź ich związkom z literaturą polską. Część wypowiedzi ma więc charakter komparatystyczny, ponadto uwzględniają one recepcję literatury dawnej w późniejszych okresach, traktują też o różnych kręgach literatury od artystycznej po użytkową. Prace historyczne poświęcone są mineralogii oraz recepcji w literaturze bieżących wydarzeń. Badacze stosują też zróżnicowaną metodologię: między innymi metody filologiczną, komparatystyczną, hermeneutykę, sięgają też po antropologię kulturową. Ta wszelkiego rodzaju różnorodność jest odbiciem bogatych kontaktów Jubilatki i nawiązuje w znacznej mierze do jej zainteresowań badawczych.

Dział pierwszy, **W kręgu rzeczy staropolskich**, z uwagi na szczególną tematykę korespondującą z imieniem Jubilatki otwiera studium Wiesława Pawłaka z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II na temat imienia Maryi w religijnej kulturze i literaturze XVII wieku. Co zrozumiałe, imię to jako należące do Matki Chrystusa odegrało wiodącą rolę w kształtowaniu religijności Kościoła Powszechnego, zaistniało też znacząco w literackich świadectwach polskiej pobożności.

Studium Aliny Nowickiej-Jezowej z Uniwersytetu Warszawskiego ma charakter komparatystyczny. Badaczka, sięgnąwszy do poezji Horacego, przeglądowo i wielokierunkowo ukazała relacje *Epody II* z dziełami Jana Kochanowskiego, nierzadko dokonując reinterpretacji dotychczasowych sądów. Przybliżyła też losy *Epody II* Flakka w literaturze staropolskiej z uwzględnieniem tła, jakie stanowiły utwory innych poetów antycznych z kręgu literatury ziemiańskiej, szczególnie Wergiliusza. Uczona penetruje arkadyjskie krainy licznych twórców, dokonując syntezy tematów i wątków rozpatrywanych zwykle osobno, jak również wskazując nowe tropy interpretacyjne.

W kręgu komparatystyki literackiej sytuuje się też studium Andrzeja Wichra z Instytutu Anglistyki Uniwersytetu Łódzkiego ukazujące relacje między wierszem *O chlebowym stole* Przemysła Słoty a *Opowieściami kanterberyjskimi* Geoffreya Chaucera.

Badacz poszukuje analogii wynikających ze średniowiecznej wspólnoty kulturowej szczególnie obecnej w środowiskach dworskich. Podejmuje wątki miłości dwornej, kultury dworskiej, stołu i reguł ucztowania, jak też czci dla kobiety bez względu na jej przynależność stanową (duchowna, świecka, panna, mężatka), w nawiązaniu jednak do otaczania kobiety szacunkiem, wręcz kultem stanowiącym pochodną religijnej czci oddawanej Matce Boskiej.

Tekst autora obecnego przeglądu reprezentującego Uniwersytet Łódzki dotyczy funkcji, w jakich wykorzystywał odwołania do dzieł Owidiusza Marcin Paszkowski w swoich oryginalnych kompilacjach, czyli *Wykładzie bogiń słowieńskich* i *Dziejach tureckich* oraz w przekładzie *Kroniki Sarmacji europejskiej* Aleksandra Gwagnina. Poeta sięgał nie tylko do popularnych *Metamorfoz*, lecz także do *Tristium liber* oraz do *Epistulae ex Ponto*. Odniesienia pełnią zasadniczo rolę argumentów z autorytetu w obliczu potrzeby naprawienia stosunków społecznych po rokoshu sandomierskim, w budowaniu mitu sarmackiego oraz w prezentacji dziejów ziem i ludów tatarskich.

O ramie utworu i epistolografii traktuje tekst Marioli Jarczykowej z Uniwersytetu Śląskiego poświęcony Lwu Sapieżu, który listy dedykacyjne pisał, jak też był ich adresem. Uczona omawia przypisanie kolejnych wydań *Statutu litewskiego* (jego tematykę i topikę oraz relacje z rodziną wileńskich drukarzy — Mamoniczów), Grzegorza Święcickiego *Theatrum Sancti Casimiri*, *Holubka* Stanisława Grochowskiego, jednej z ksiąg *Kroniki Sarmacji europejskiej* Aleksandra Gwagnina w przekładzie Marcina Paszkowskiego, *Dekretu abo wyroku astrologskiego* Bernata z Krakowa, dzieł Stanisława Grodzickiego, Marcina Śmigleckiego, Heliasza Morochowskiego, Krzysztofa Dzierżka, Andrzeja Lechowicza i Jakuba Olszewskiego. Badaczka przybliży funkcjonowanie życia literackiego doby staropolskiej w jego wielu aspektach: między innymi politycznym, religijnym i prawnym w tym omawia relacje nadawca — mecenas oraz liczne inne konteksty.

Obszerne studium Krystyny Krawiec-Złotkowskiej z Akademii Pomorskiej w Słupsku poświęcone jest przedstawicielom fauny zaludniającej *Roksolanki* Szymona Zimorowica oraz *Sielanki nowe ruskie* Józefa Bartłomieja. Badaczka dąży do ukazania relacji między kulturą a naturą, sięgając poprzez kompendia wiedzy do śródziemnomorskiej tradycji antycznej i średniowiecznej, jak też słowiańskiej tradycji ludowej. W pracy mowa o kulturowych konotacjach ptaków (kukułki, gołębie, łabędzie, słowik, skowronek, orzeł i kogut), owadów (pszczoły), zwierząt (lew, tygrys, jelen, łania, zając, krowa, niedźwiedź). Badaczka dowodzi, iż świat fauny wpisany w utwory buduje w nich przekaz symboliczny i stanowi narzędzie charakteryzowania emocji.

Poszukiwaniu w poezji baroku nieśmiertelności oraz szczęścia w życiu przyszłym poświęciła rozważania Danuta Künstler-Langner z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Badaczka analizowała twórczość Sebastiana Grabowieckiego, Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, Stanisława Herakliusza Lubomirskiego, Zbigniewa Morsztyna, Mikołaja Mielezki, Kaspra Twardowskiego, Stanisława Morsztyna i Wacława Potockiego na tle myśli Ojców Kościoła, wychodząc od *Etyki Nikomachejskiej* Arystotelesa przewartościowanej w myśli chrześcijańskiej przez Tomasza z Akwinu. W omawianych

literackich tekstach ujawnia się pragnienie *sacrum* i rola czasu, który daje możliwość przygotowania się czy też zapracowania na szczęśliwą nieśmiertelność.

Epitalamium duchowne Stanisława Teodora Piotrkowczyka, które napisał z okazji wstąpienia do klasztoru dominikanek w Krakowie jednej z jego siostr — Agnieszki Piotrkowczykówny, stało się przedmiotem analizy Katarzyny Kaczor-Scheitler z Uniwersytetu Łódzkiego. Badaczka, ukazawszy tradycję gatunku, jak też przybliżywszy osobę autora i szerzej jego tło rodzinne oraz zawodowe, omówiła strukturę utworu, wyjaśniła tytuł oraz przedstawiła główne wątki tematyczne, a także wskazała aluzje do pism św. Pawła oraz Teresy z Ávila, jak też nawiązania do mitologii. Badaczka, podążając za poetą, ukazuje klasztor jako *locus amoenus*, omawia też metaforę oraz wyławia etapy duchownych zaślubin uwidocznione w utworze.

Tematycznie związana z życiem zakonnym jest również praca Tomasza Pudłockiego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, który zajął się odręcznymi notatkami, jakie widnieją na kartach starych druków zgromadzonych w poreformackim księgozbiornie znajdującym się w Przemyślu. Badacz charakteryzuje bogaty zasób biblioteki reformackiej, służącej również klerikom kształcącym się w Przemyślu w zakresie filozofii, wymienia darczyńców, wylicza najcenniejsze woluminy. Publikacje wydawane niemalże w całej Europie posiadają z reguły odręczne noty o charakterze proveniencyjnym. Część omówionych w studium zapisów poświadcza przekazanie książek przez osoby prywatne, część pochodzi z zasobów jezuickich i dominikańskich. Artykuł ujawnia wielotematyczność księgozbiornu, dowodzi zainteresowania i orientacji reformatów w najnowszych tendencjach w nauce i duchowości.

Z perspektywy antropologii kultury opisami ubiorów, jakie znaleźć można na kartach dzieł twórców staropolskich, zajęła się Małgorzata Krzysztofik z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Strój stanowi dla niej tekst kultury, niejednokrotnie wiążący się z przekazem symbolicznym, odbiorem estetycznym, emocjami i postawami społecznymi, płcią, wiekiem, zasobnością posiadacza, moralistyką, w tym krytyką przepychu, zgorzeniem, czy też kategoriami piękna i brzydoty.

Dział pierwszy wieńczy studium Anny Rys z Uniwersytetu Jagiellońskiego, która przybliżyła zapisane na kartach dzieł literackich kulturowe konotacje koralu. Zwraca uwagę zwłaszcza drobiazgową charakterystyką bogatego hasła w *Nowych Atenach* Benedykta Chmielowskiego, jak też prześledzenie obecności koralu pełniącego rolę literackiego epitetu, poczynając od *Metamorfoz* Owidiusza, poprzez *Nadobną Paskwalinę* Samuela Twardowskiego, poezję Jana Andrzeja Morsztyna, Szymona Zimorowica i Stanisława Herakliusza Lubomirskiego. Badaczka odwołała się także do znaczenia koralu w symbolice religijnej bazującej na ujęciu ustanowionym przez Pliniusza Młodszy. Osobny wątek stanowi funkcjonowanie koralu w staropolskich inwentarzach biżuterii, a także występowania koralu jako elementu zdobiącego artefakty sztuki jubilerskiej.

W drugim dziale zgromadziłem **studia poświęcone literaturze XVIII wieku**, przy czym otwiera go praca omawiająca elekcję pierwszego władcy z rodu Wettynów, a więc wydarzenia z ostatnich lat XVII wieku. W dziale znajdujemy rozprawy na temat czasów saskich i doby oświecenia oraz wypowiedzi traktujące o związkach literatury

polskiej i rosyjskiej, a także omawiające dokonania jednego z rosyjskich poetów tworzących na przełomie XVIII i XIX wieku.

Grzegorz Trościński z Uniwersytetu Rzeszowskiego przybliżył reakcję poetów okolicznościowych na unię polsko-saską, do jakiej doszło w związku z wstąpieniem na tron Rzeczypospolitej Augusta II Wettyna w pierwszych miesiącach jego panowania. Badacz ukazuje przyczynę żywiołowego rozwoju tej twórczości, jaką stanowiła podwójna elekcja kandydatów saskiego i francuskiego, czyli Franciszka Ludwika de Conti popieranego przez rodzinę Sobieskich. Literatura okolicznościowa reagowała zarówno na pogrzeb zmarłego Jana III Sobieskiego, jak i na koronację nowego monarchy. Twórcy grali na nastrojach antyniemieckich, odwoływali się do nagannych obyczajów moralnych nowego władcy, użycia wojska wobec przeciwników politycznych. Trościński, nawiązując do badań Jubilatki, zajął się zagadnieniem funkcjonowania komunikacji literackiej w omawianych utworach, funkcją perswazyjną pobudek, wymową paszkwili. Badacz odnotował też pojawienie się w tej poezji pogłębionej refleksji na temat politycznego położenia i kondycji Rzeczypospolitej. W polu zainteresowania znalazł się między innymi wiersz Wojciecha Stanisława Chrościńskiego tytułowany *Ode Horatiana* bądź *Ode Polonica*. Porażka i wycofanie się Contiego również spotkały się z reakcją w poezji okolicznościowej w postaci szyderczej walety.

Rozważania Magdaleny Kuran z Uniwersytetu Łódzkiego kierują uwagę na różnice między rękopiśmienną wersją zbioru kazań reformata Antoniego Węgrzynowicza *Melodyja św. Kazimierza* a drukowaną wersją tego dzieła. Badaczka, dokonując analizy manuskryptu, który stanowił podstawę publikacji, opisuje jego zawartość i cechy, porównawszy od układu graficznego, poprzez zróżnicowaną kolorystykę atramentu, wielość rąk osób przepisujących i korektę dokonywaną w czasie tej pracy — widoczne podkreślenia i poprawki, po utrwalone w manuskrypcie i dostrzegalne wskutek konfrontacji z drukiem zmiany, jakie wprowadził autor pod wpływem cenzora lub samoistnie na etapie przygotowania dzieła do druku.

Poświęcona twórczości Elżbiety Drużbackiej praca Krystyny Stasiewicz z Olsztyna podejmuje zagadnienie recepcji wątków mitologicznych w wierszach tej poetki ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu reprezentowanego przez *Metamorfozy* Owidiusza. Utwory Drużbackiej zaludniają postaci takie, jak: Narcyz, nimfa Echo, Akteon, Cefal i Proksis, Diana, Apollin, Kupido, Io, Danae, Cerera, Junona, Wenera, Mars i Bellona, Faeton i Heliady. Bohaterowie ci obecni są zarówno w liryce, jak i w romansie poetki. Drużbacka wyzyskuje mitologię w utworach reprezentujących różne gatunki, przywołuje w służbie moralistycznej w satyrze czy w pochwie, mając na celu rozbawienie czytelnika.

Praca Jacka Wójcickiego z Instytutu Badań Literackich PAN to edycja oświeceniowego przekładu antycznej elegii Maksymiana autorstwa Onufrego Korytyńskiego. Dokonawszy charakterystyki osoby tłumacza i podejmowanych przez niego licznych prób pozyskania na dłuższy czas mecenasa, badacz analizuje trzy przekazy utworu: dwa rękopiśmienne i jeden ogłoszony w „Zabawach Przyjemnych i Pożytecznych”. Wniosek stanowi wskazanie podstawy wydania. Do podanej dalej transkrypcji dzieła

wydawca dołącza Aparat edytorski, w którym przede wszystkim podaje odmiany tekstu i określa zakres ingerencji edytorskich.

Odbiorowi oświecenia stanisławowskiego w *Opisie obyczajów za panowania Augusta III* przyjrzał się historyk Andrzej Stroynowski z Uniwersytetu im. Jana Długosza w Częstochowie. Badacz zastanawia się, czy Kitowicz przejawiał niechęć wobec oświecenia, czy wobec Stanisława Augusta. Z zacytowanych wypowiedzi pisarza wynika, że chodziło o króla, jak również jego środowisko i zwłaszcza, już w duchu oświeceniowym, byłych i ówczesnych duchownych zaangażowanych w reformy. Kitowicz postulował wprowadzenie części rozwiązań obowiązujących w Prusach. Autor *Opisu obyczajów*, według badacza, przejawiał niechęć do kosmopolitycznych elit, dostrzegał zarazem wartości kultywowane przez niższe warstwy społeczeństwa, zwłaszcza patriotyzm. Ostatnim zagadnieniem podjętym przez Stroynowskiego jest stosunek Kitowicza do edukacji. Nie krytykował on bezpośrednio poczynań Komisji Edukacji Narodowej, natomiast chwalił rozwiązania obowiązujące w czasach saskich.

Alchemia i magia uprawiane przez Seweryna Rzewuskiego stały się przedmiotem rozważań Krystyny Maksimowicz z Gdańska. Uczona podążyła śladem Władysława Smoleńskiego, który przebadał zasoby Archiwum Podhoreckiego. Nawiązała do własnych wypowiedzi na ten temat, które postanowiła uszczegółowić. Badaniem objęła teksty, których autorzy odwoływali się wprost do zainteresowań alchemią Rzewuskiego, a próbując bądź dezawuuując jego poszukiwania. Kontekst stanowiła działalność publiczna hetmana i związana z tym hierarchia obowiązków. Maksimowicz omawia utwory anonimowe, jak i fragment *Głupiady* Juliana Ursyna Niemcewicza. W artykule wzmiankowany jest dzielący z Rzewuskim zainteresowania Michał Dzierżanowski, a także odkryty przez niego Cagliostro. Maksimowicz stara się też ustalić, kto obudził u hetmana zainteresowania alchemiczne. Wskazuje Jana Lukasa Thoux de Salverte. Badaczka omawia szczegółowo wybrane kontakty z uczonymi i zainteresowania Rzewuskiego pokrewne alchemii, w tym niektóre z jego eksperymentów.

Charakter porównawczy ma praca Marka Nalepy z Uniwersytetu Rzeszowskiego, który zestawiał z sobą metaforę snu w trenach Jana Kochanowskiego i Józefa Morelowskiego. Utwory upamiętniają odpowiednio śmierć dziecka i upadek Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Badacz, mając na uwadze imitacyjny charakter cyklu Morelowskiego, zajmuje się poprzez motyw snu scharakteryzowaniem konsekwencji społecznych i indywidualnych upadku państwa. Interesuje go obraz jutrzeńki u Morelowskiego, formy manifestowania żałoby i smutku, wreszcie profetycznej wizji narodowego przebudzenia czy też odrodzenia. Nalepa analizuje ponadto kontekst biblijny i mitologiczny poetyckiej wypowiedzi, rekonstruuje obraz Rosjan u Morelowskiego. Przy zachowaniu w obu przypadkach struktury epicedialnej cykle różni perspektywa: u Kochanowskiego biograficzno-filozoficzna, u Morelowskiego patriotyczna i profetyczna.

Dwa ostatnie studia, sytuujące się w kręgu literatury rosyjskiej, nawiązują do tematyki orientalnej. Sergiej Iwanowicz Nikołajew z Instytutu Literatury Rosyjskiej RAN scharakteryzował kartę tytułową przekładu na język rosyjski dzieła Paula Ricauta

Monarchia turecka dokonanego w roku 1741. Badacz przybliżył losy rękopisu, który powstał już na początku XVIII wieku, natomiast doczekał się publikacji dopiero trzydzieści lat później. Z przechowywanego w Bibliotece Akademii Nauk rękopisu wynika, iż przekładu nie dokonano z polskiego tłumaczenia, lecz wprost z języka włoskiego wbrew zapisowi umieszczonemu na karcie tytułowej druku. Publikacja nastąpiła już po śmierci autora przekładu Piotra Andrejewicza Tołstoja i jego syna Iwana Piotrowicza. Nie mogąc dotrzeć do wersji oryginalnej tekstu, wydawca uznał, iż podstawę przekładu stanowiła wersja w języku polskim.

Anna Warda z Uniwersytetu Łódzkiego dokonała analizy wiersza *Widzenie murzy* Gabriela Dierżawina. Poeta bronił się przed atakami zazdrosnych konkurentów spowodowanymi sympatią, jaką obdarzyła go caryca Katarzyna II, obsypując podarkami i znaczącymi stanowiskami. Przynoszący kontynuację wątków z *Felicy* wiersz przedstawia rozmyślającego szczęśliwego mirzę, któremu ukazuje się bohaterka, by wygłosić monolog na temat roli poety i poezji. Badaczka dowodzi, iż celem napisania utworu było udzielenie odpowiedzi na pytania postawione w *Felicy*, w tym ustosunkowanie się do problemu relacji pomiędzy literatami a władzą w kontekście powiazań sztuki i polityki. Warda stwierdziła, iż Dierżawin był przekonany o konieczności głoszenia prawdy także w utworach panegirycznych.

Dział trzeci gromadzi prace na temat **literatury XIX i XX wieku**. Otwiera go studium o profilu bibliologicznym Moniki Sulejewicz-Nowickiej z Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Badaczka analizuje listy wileńskiego działacza społecznego Czesława Jankowskiego, które obrazują bogate kontakty autora ze środowiskiem literacko-artystycznym kraju. Sulejewicz-Nowicka podała obfitą listę adresatów, by następnie scharakteryzować korespondencję z Erazmem Piltzem dotyczącą szczegółów wieloletniej bliskiej współpracy przy wydawaniu czasopisma „Kraj” w tym różnorodnej problematyki artykułów i kłopotów Jankowskiego oraz wydawcy z cenzurą.

Poszukiwanie Mistrza przez Małgorzatę stało się wiodącym tematem w artykule Danuty Kowalewskiej z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Badaczka w celu przybliżenia na wybranych przykładach relacji kobieta i diabeł odwołała się najpierw do *Młota na czarownice* Heinricha Krämera, by pokazać motywy, jakie ten tekst wprowadził do kultury (zawieranie paktu z diabłem, utrzymywanie z nim cielesnych kontaktów, posiadanie umiejętności latania, posługiwanie się szkodzącymi czarami i udział w sabacie). Badaczka analizuje wiersz *Historia o czarownicach* Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej na tle kontekstu, jaki stanowi film Benjamin Christensena *Häxan*. Wiersz ten rodzi też skojarzenia z *Makbetem* Wilama Szekspira. Kolejnym utworem podanym oglądowi jest *Sabat czarownic* Jacka Kaczmarskiego mówiący zwłaszcza o intymnym aspekcie spotkań czarownic z diabłem (kontekstem jest twórczość Francesca Goi). Z kolei analizując wiersze Renaty Putzlacher *Małgorzata poszukuje Mistrza* i *Bal Małgorzaty*, badaczka konstatuje, iż współcześni literaci chętnie czerpią w swych artystycznych kreacjach z demonologicznej tradycji literackiej, sięgając chętnie do dzieła Michała Bułhakowa.

Badana przez Jubilatkę twórczość Benedykta Chmielowskiego stała się przedmiotem zainteresowania polskiej noblistki Olgi Tokarczuk. Można chyba stwierdzić, iż to podjęte przez pisarkę poszukiwania w przebogatym kompendium uczonego i nawiązywanie do utrwalonej tam osobliwej na pierwszy rzut oka wizji rzeczywistości czasów saskich przyniosły to szczególne wyróżnienie. Relacją między encyklopedią Chmielowskiego i dziełem Tokarczuk zajęła się Iwona Maciejewska z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Badaczka zestawiała z sobą dwa obrazy autora i samego staropolskiego kompendium: wypracowane przez uczonych, w tym zwłaszcza przez Jubilatkę, i przez pisarkę. Starła się ustalić i pokazać, z czego wynika fascynacja dziełem Chmielowskiego. Przeprowadzając swego rodzaju paralelę, Maciejewska pokazuje, dlaczego *Nowe Ateny* mogą być atrakcyjne tak dla uczonej, jak i dla pisarki.

Dział czwarty, gromadzący prace na temat **środowiska cyfrowego i komunikacji** otwiera studium Małgorzaty Mieszek stanowiące kompendium wiedzy o funkcjonowaniu literatury staropolskiej w wirtualnym świecie. Badaczka grupuje zasoby cyfrowe, wyodrębniając: bibliografie (tradycyjne — przeniesione do sieci i utworzone od podstaw w sieci), biblioteki cyfrowe i repozytoria (charakteryzuje pokrótce wybrane projekty), strony internetowe bibliotek naukowych (zamieszczone na nich specjalistyczne bazy), projekty cyfrowe i portale (tu co ciekawsze projekty), słowniki i korpusy językowe (zdigitalizowane słowniki tradycyjne oraz od podstaw sytuowane w sieci), jak i zbiorczo przybliża inne sposoby funkcjonowania literatury dawnej w internecie (interaktywne kontynuacje dzieł dawnych).

Profil statystyczny ma studium Zbigniewa Gruszki z Uniwersytetu Łódzkiego. Badacz, korzystając z bazy EBSCOhost, prześledził w skali światowej dynamikę przyrostu publikacji humanistyki cyfrowej w wydawnictwach ciągłych i zwartych w podziale na kilka dziedzin: archeologię, filozofię, historię, lingwistykę, literaturę, kulturę, religię i sztukę. Badacz dostrzegł znaczący wzrost tych publikacji w przedziale czasowym 2009–2018. Największy rozwój nastąpił w obszarach religii i literatury, najmniejszy w obszarach lingwistyki i sztuki.

Wieńczące tom studium Urszuli Wich-Szymczak z Uniwersytetu Łódzkiego, córki Jubilatki, poświęcone zostało e-zinom, czyli strukturom wykorzystującym tekst i obraz. Badaczka omawia sposoby funkcjonowania i percepcji e-zinów, przybliża ich swoistość genologiczną oraz liczne zadania komunikacyjne, jakie do nich należą. Wich-Szymczak szeroko charakteryzuje design e-zinów oraz w węższym zakresie modele przekazu. W części poświęconej designowi podkreśla funkcję kreatywną badanej struktury, jej interaktywność, omawia funkcjonalności platformy issuu.com, zjawisko metadesignu, rolę e-zinów w budowaniu reklamy, sposoby percepcji, odnotowuje różnice w funkcjonowaniu w magazynach analogowych i w e-magach, sygnalizuje przejście od masowości komunikacji poprzez interaktywny udział w niej odbiorcy do personalizacji. W części traktującej o modelach przekazu e-zinu badaczka zwraca uwagę na narzędzia służące kreacji realizowanej w ramach interakcji przez odbiorców.

* * *

Doceniając dotychczasowy wkład Pani Profesor Marii Wichowej w badania nad literaturą staropolską, życzę w imieniu własnym, jak i autorów, których prace składają się na obecny tom, oraz wszystkich życzliwych Pani Profesor badaczy, których studiów wszakże nie znajdujemy w jubileuszowej księdze z różnorodnych powodów losowych, długich lat w zdrowiu i dobrej kondycji, jak też kolejnych osiągnięć badawczych w przyszłości. Niech czas zasłużonej emerytury przyniesie też wypoczynek, da możliwość umacniania więzi rodzinnych oraz pozwoli na realizację pasji. Mam nadzieję, że gdy tylko przeminie epidemia koronawirusa, uda się nam wszystkim bezpośrednio spotkać z Panią Profesor i osobiście złożyć jubileuszowe życzenia.
Ad multos annos!

Michał Kuran

 <https://orcid.org/0000-0002-0378-2453>

BIBLIOGRAFIA PRAC PROFESOR MARII WICHOWEJ ZA LATA 1979–2020

Wykaz obejmuje prace, które ukazały się w formie drukowanej, jak również niepublikowane recenzje wydawnicze monografii i zbiorów studiów.

W spisie przyjęto układ krzyżowy. Prymarne jest zestawienie chronologiczne według dat rocznych, sekundarne ze względu na formę publikacji, zaś na dalszym planie porządek alfabetyczny.

Rejestr obejmuje pierwszą połowę roku 2020.

I — książki autorskie

II — rozprawy i artykuły opublikowane w czasopismach, jak też wydawnictwach zbiorowych oraz wstępy;

III — edycje ogłaszane w formie samoistnych publikacji zwartych oraz mikroedycje materiałów ogłaszane w czasopismach;

IV — prace redakcyjne;

V — recenzje naukowe i streszczenia;

VI — publicystyka naukowa i kulturalna;

VII — życie akademickie (sprawozdania, nekrologi, wspomnienia, itp.);

VIII — pomoce dydaktyczne;

IX — recenzje wydawnicze książek; promotorstwo prac doktorskich, recenzje w przewodach doktorskich, habilitacyjnych i opinie na temat dorobku w postępowaniach o nadanie tytułu profesora.

1979

1. II *Korespondencja Romana Zawilińskiego z czołowymi przedstawicielami kultury i sztuki słowackiej*, „Prace Filologiczne”, T. 29: 1979, s. 335–355.
2. II *Stanisław Dobrzycki — badacz literatury staropolskiej z perspektywy półwiecza*, „Litteraria. Teoria literatury, metodologia, kultura, humanistyka”, T. 11: 1979, („Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” seria A, nr 208), s. 7–28.

Recenzja: A. Karpiński, „Biuletyn Polonistyczny”, T. 24: 1981, nr 1–2(79–80), s. 418.

1981

3. II *Józef Kallenbach i Stanisław Dobrzycki jako badacze Kochanowskiego*, „Rocznik Świętokrzyski Kieleckiego Towarzystwa Naukowego”, T. 9: 1981, s. 269–285.

1982

4. II *„Piram i Tyzbe” S.H. Lubomirskiego. Próba interpretacji wybranych zagadnień*, [w:] *Stanisław Herakliusz Lubomirski. Pisarz — polityk — mecenas*, red. W. Roszkowska, Wrocław 1982, s. 213–221.

1985

5. VII *Antyk w twórczości Jana Kochanowskiego. Konferencja naukowa filologów klasycznych UAM w Poznaniu (Poznań, 23–24 XI 1984)*, „Filomata” 1985, nr 370, s. 365–370.

1986

6. II *Jakub Żebrowski jako tłumacz „Przeobrażeń”*, „Filomata” 1986, nr 372, s. 98–107.
7. II *„Metamorfozy” Owidiusza w literaturze staropolskiej*, „Filomata” 1986, nr 371, s. 40–47.
8. II *Stanisława Herakliusza Lubomirskiego „Piram i Tyzbe”*, „Filomata” 1986, nr 374, s. 219–224.
9. II *Walerian Otwinowski jako tłumacz „Przemian”*, „Filomata” 1986, nr 373, s. 156–165.
10. V *Streszczenie pracy doktorskiej*, „Biuletyn Polonistyczny” 1986, s. 121–125.
11. VII *Konferencja naukowa „Antyk w twórczości Jana Kochanowskiego 1530–1584” (Poznań, 23–24 listopada 1984)*, „Ruch Literacki” 1986, nr 1.

1988

12. II *Uwagi o powieści J.I. Kraszewskiego „Jelita”. Historia czy legenda?*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Naukowych ŁTN”, T. 42: 1988, nr 8, s. 1–14.
13. II *Wojciech Bogusławski w Jasieniu*, „Pamiętnik Teatralny”, R. 37: 1988, z. 3–4, s. 423–429.

1989

14. II *Kierunki recepcji „Metamorfoz” Owidiusza w literaturze staropolskiej*, „Meander”, R. 44: 1989, nr 1–2, s. 31–51.
15. II *Stanisław Dobrzycki*, [w:] *Słownik badaczy literatury polskiej*, red. J. Starnawski, Łódź 1989, s. 5–8.
16. III *List Sebastiana Grabowieckiego do Jana Zamoyskiego i list Jakuba Mierskiego do Zamoyskiego ze wzmianką o Grabowieckim*, „Pamiętnik Literacki”, R. 80: 1989, z. 3, s. 181–191.

1990

17. I „Przeobrażenia” Jakuba Żebrowskiego i „Przemiany” Waleriana Otwinowskiego. *Dwa staropolskie przekłady „Metamorfoz” Owidiusza*, Łódź 1990, ss. 271, „Prace Katedry Literatury Staropolskiej i Nauk Pomocniczych Uniwersytetu Łódzkiego”, nr 1.
Recenzja: A. Nowicka-Jeżowa, „Pamiętnik Literacki”, R. 82: 1991, z. 4, s. 244–246.
18. II *Andrzej Dębowski jako tłumacz mitów — fragmentów „Metamorfoz” Owidiusza*, „Meander”, R. 45: 1990, nr 7/9, s. 177–185.
19. II *Inspiracje czarnoleskie w dwu siedemnastowiecznych przekładach „Metamorfoz” Owidiusza*, [w:] Jan Kochanowski. *W czterechsetlecie śmierci*, red. S. Nieznanski i J. Świąch, Lublin 1991, s. 281–290. Zob. poz. 45 II.
20. II *Kilka uwag o szesnastowiecznym nagrobku Macieja i Adama Korycińskich z Małcza*, „Biuletyn Historii Sztuki”, R. 52: 1990, nr 1–2, s. 149–156.
21. II *Szkolny charakter „Przemian” Owidiusza w polskiej wersji Waleriana Otwinowskiego*, „Filomata” 1990, nr 396, s. 131–140.
22. II *Uwagi o teorii i praktyce tłumaczenia z łaciny w literaturze polskiej XVI i XVII w.*, „Filomata” 1991, nr 401, s. 12–32.
23. II *Województwo rawskie w siedemnastowiecznym opisie Polski Andrzeja Callariusa*, [w:] Jan Chryzostom Pasek jako kronikarz XVII wieku. *Materiały z sesji popularnonaukowej Rawa Mazowiecka 28 czerwca 1987*, red. nauk. A. Wyrobisz, oprac. K. Zoon-Pasternak, wyd. Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych im. Stanisława Herbsta, Towarzystwo Przyjaciół Rawy Mazowieckiej, bm. r. [Rawa Mazowiecka 1990], s. 41–49.
24. VII *Symposium ku uczczeniu czterechsetlecia śmierci Marcina Kromera (Olsztyn, 23–24 maja 1989 r.)*, „Ruch Literacki”, R. 31: 1990, z. 2–3, s. 227–229.

1991

25. II *Echa autobiografii Owidiusza u poetów polsko-łacińskich wieku XVI*, „Filomata” 1991, nr 405, s. 412–428. Zob. poz. 44 II.
26. II *Uwagi o teorii i praktyce tłumaczenia z łaciny w literaturze polskiej wieku XVI i XVII*, „Filomata” 1991, nr 401, s. 12–32.

1992

27. I J. Starnawski, M. Wichowa, A. Obrębski, *Antyk w Polsce*, cz. 1, Łódź 1992, ss. 218 [rozdz.: II 3: „Eneida” Wergiliusza źródłem pouczeń wychowawczych w staropolskich traktatach pedagogicznych, s. 98–115; II 5: Zarys dziejów recepcji „Metamorfoz” Owidiusza w literaturze staropolskiej, s. 129–155].
28. II *Barokowe nagrobki Owidiusza w języku polskim*, „Filomata” 1992, nr 408, s. 161–173.
29. VII *List łacińskojęzyczny jako dokument kultury polskiej XVI i XVII wieku. Ogólnopolska konferencja w Uniwersytecie Warszawskim (Warszawa, 11–12 XII 1990 r.)*, „Przegląd Humanistyczny”, R. 36: 1992, nr 2, s. 151–153.

1993

30. III *Epitafium wielce czcigodnego biskupa Stanisława Gomolińskiego i zapoznany tekst Jana Ostroroga*, „Przegląd Wschodni”, T. 2: 1992/1993, z. 1, s. 187–190.

1994

31. II *Jakub Żebrowski w kręgu oddziaływania Jana Zamoyskiego. Próba uściślenia czasu powstania pierwszego polskiego przekładu „Metamorfoz” Owidiusza*, „Ruch Literacki”, R. 35: 1994, z. 5/6, s. 519–526. Zob. poz. 36 I.
32. II *Jan Kochanowski o wychowaniu młodzieży*, [w:] *Wokół Kochanowskiego i jego czasów. Materiały sesji naukowej poświęconej kulturze literackiej Małopolski w dobie renesansu. Kielce, 10–11 października 1992*, red. M. Garbaczowa, Kielce 1994, s. 83–99.
33. II *List jako forma wypowiedzi w humanistycznych traktatach pedagogicznych powstałych na gruncie polskim*, „Napis. Tom poświęcony literaturze okolicznościowej i użytkowej” 1994, seria 1, s. 11–26.
34. II *Pisma pedagogiczne Jana Ostroroga II*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Naukowych ŁTN”, T. 48: 1994, s. 119–137.
35. II *Sonet „Do Zorze” Jana Andrzeja Morsztyna. (Próba interpretacji)*, „Ruch Literacki”, R. 35: 1994, z. 3–4, s. 333–340.

1995

36. I J. Starnawski, H. Kasprzak-Obrębska, M. Wichowa, *Pod cieniem Hippeum. Studia i materiały*, Łódź 1995, ss. 164 [rozd.: *Jan Ostroróg II a Jan Zamoyski i środowisko kulturalne Zamościa*, s. 52–61; *Jakub Żebrowski w kręgu oddziaływania Jana Zamoyskiego. Próba uściślenia czasu powstania pierwszego polskiego przekładu „Metamorfoz” Owidiusza*, s. 62–70]. Zob. poz. 31 II.
37. II *Idea pogardy świata i nędzy człowieka w literaturze polskiego baroku*, [w:] *Literatura polskiego baroku. W kręgu idei. Referaty z konferencji zorganizowanej przez Katedrę Literatury Staropolskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Kazimierzu nad Wisłą 18–22 X 1993 r.*, red. A. Nowicka-Jeżowa, M. Hanusiewicz i A. Karpiński, Lublin 1995, s. 237–255.
38. II *Problemy metodologiczne w badaniach nad literaturą stosowaną (na przykładzie twórczości Jana Ostroroga II)*, „Napis. Tom poświęcony literaturze okolicznościowej i użytkowej” 1995, seria 2, s. 5–18.

1996

39. V [rec.] Owidiusz, „*Metamorfozy*”, przekł. A. Kamińska i St. Stabryła, oprac. St. Stabryła, wyd. 2 zmien., Wrocław–Warszawa–Kraków 1995, BN II 76. „Ruch Literacki”, R. 37: 1996, z. 4, s. 511–512.

1997

40. II *„Żywoć człowieka poczciwego” Mikołaja Reja a pisarstwo Jana Ostroroga II*, [w:] *Mikołaj Rej z Nagłowic. Sylwetka — twórczość — epoka*, red. M. Garbaczowa, Kielce 1997, s. 67–87.

1998

41. I *Pisarstwo Jana Ostroroga (1565–1622)*, Łódź 1998, ss. 372.
42. II *Barokowe nagrobki Owidiusza w języku polskim*, [w:] *Antyk w Polsce*, cz. 2: *Studia*, red. J. Okoń i J. Starnawski, Łódź 1998, s. 107–113.
43. II *Dwie barokowe historie obrazu Matki Boskiej Sokalskiej*, „Rocznik Przemyski”, T. 34: 1998, z. 1: *Literatura i Język*, s. 29–37.
44. II *Echa autobiografii Owidiusza u poetów polsko-łacińskich wieku XVI*, [w:] *Antyk w Polsce*, cz. 2, s. 15–24. Zob. poz. 25 II.
45. II *Inspiracje czarnoleskie w dwu siedemnastowiecznych przekładach Metamorfoz Owidiusza*, [w:] *Antyk w Polsce*, cz. 2, s. 27–34. Zob. poz. 19 II.
46. II *Wokół kontekstu „Wojny chocimskiej”: Jan Ostroróg, „Wojna wołoska od cesarza tureckiego Osmana przeciwko Koronie Polskiej podniesiona”*, [w:] *Potocki (1621–1696) Materiały z konferencji naukowej w 300-lecie śmierci poety Kraków, 4–7 listopada 1996 r.*, red. W. Walecki, Kraków 1998, s. 215–225.
47. II *Mit o Cefalu i Prokris z „Metamorfoz” Owidiusza w interpretacji Jana Andrzeja Morsztyna*, [w:] *Antyk w Polsce*, cz. 2, s. 91–102. Zob. poz. 56.
48. II *Obraz Włoch w „Nowych Atenach” ks. Benedykta Chmielowskiego. Źródła i wzory opisu*, [w:] *Włochy a Polska. Wzajemne spojrzenia. Księga referatów międzynarodowej sesji naukowej w Uniwersytecie Łódzkim 15–17 października 1997 r.*, red. J. Okoń przy współpr. M. Kurana i M. Kwiek, Łódź 1998, s. 112–121.
49. II *Stanisław Grochowski „Rytmy łacińskie, dziwnie sztuczne i nabożeństwem swym a starodawnością dosyć wdzięczne” [...]. Kilka uwag historyka literatury*, [w:] *Literatura a liturgia*, red. J. Okoń przy współpr. M. Kwiek i M. Wichowej, Łódź 1998, s. 224–234.
50. II *Uwagi o teorii i praktyce tłumaczenia z łaciny w literaturze polskiej wieku XVI i XVII*, [w:] *Antyk w Polsce*, cz. 2, s. 48–61.
51. III *Publiusz Owidiusz Nazo, Ostatnia noc w Rzymie, Do potomności, Dwie elegie autobiograficzne*, wstęp i oprac. M. Wichowa, Łódź 1998, ss. 18, „Literatura dla Wszystkich”, nr 14.
52. III *Stanisław Herakliusz Lubomirski, Rozmowy Artaksesa i Ewandra. Rozmowa trzecia „O stylu albo sposobie mówienia i pisania”*, wstęp i oprac. M. Wichowa, Łódź 1998, s. 27, „Literatura dla Wszystkich”, t. 17.
53. IV *Literatura a liturgia*, red. J. Okoń przy współpr. M. Kwiek i M. Wichowej, Łódź 1998.

Recenzja: H. Kowalska, „Slavia Orientalis” 1999, nr 1, s. 107–108; P. Borek, „Ruch Literacki” 2000, z. 1, s. 128–132.

1999

54. II *Ksiądz Benedykt Chmielowski jako uczony barokowy*, „Napis. Tom poświęcony literaturze okolicznościowej i użytkowej” 1999, seria 5, s. 45–56.
55. II *Sarmacka Arkadia w twórczości Jana Ostroroga (1565–1622)*, [w:] *Tradycja i inwencja. Wątki i motywy obiegowe w dawnych literaturach słowiańskich*.

Materiały międzynarodowej konferencji naukowej (Łódź, 23–24 listopada 1998 r.), red. E. Małek przy współpr. O. Głótko, Łódź 1999 s. 43–58.

2000

56. II *Mit o Cefalu i Prokris z „Metamorfoz” Owidiusza w interpretacji Jana Andrzeja Morsztyna*, [w:] *Czytanie Jana Andrzeja Morsztyna*, red. D. Gostyńska i A. Karpiński, Wrocław 2000 s. 97–109. Zob. poz. 47.
57. II *Pierwszy polski traktat o imitacji — dyskurs o stylu z „Rozmów Artaksesa i Ewandra” S. H. Lubomirskiego*, [w:] *Od średniowiecza ku współczesności. Prace ofiarowane Jerzemu Starnawskiemu w pięćdziesięciolecie doktoratu*, red. J. Okoń przy współpr. M. Kurana, Łódź 2000, s. 146–153.
58. II *Zaginione pisma Jana Ostroroga II*, „Rocznik Przemyski”, T. 36: 2000, z. 2: *Literatura i Język*, s. 15–22.
59. IX A. Warda, *Z obserwacji nad dedykacjami mecenasowskimi w osiemnastowiecznej Rosji*, Łódź 2000, ss. 85.

2001

60. II *Historia w kalendarzach polskich XVIII i początku XIX wieku. Literackie formy popularyzacji wiedzy o przeszłości*, „Napis. Tom poświęcony literaturze okolicznościowej i użytkowej” 2001, seria 7, s. 371–378.
61. II *Ks. Benedykt Chmielowski jako zbieracz i badacz mirabiliów*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Naukowych ŁTN”, T. 55: 2001, s. 165–177.
62. II *Rozum i wiara w warsztacie naukowym ks. Benedykta Chmielowskiego — twórcy pierwszej polskiej encyklopedii*, [w:] *Idee chrześcijańskie w życiu Europejczyka. Język. Piśmiennictwo. Sztuki plastyczne. Obyczaje*, cz. 2: *Materiały z konferencji 15–17 maja 2000*, red. A. Ceglińska, Z. Staszewska, Łódź 2001, s. 401–412.
63. II *Sarmata o cierpieniu i śmierci. Uwagi o dwu tekstach Jana Ostroroga II*, [w:] *Sarmackie theatrum*, t. 2. *Idee i rzeczywistość*, red. R. Ociecek przy współudziale M. Barłowskiej, Katowice 2001, „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego”, nr 1990, s. 125–137.
64. VIII *Katedra Literatury Staropolskiej i Nauk Pomocniczych. Katalog programowo-lecturemowy*, oprac. Zespół pod red. J. Okonia, Łódź 2001 [konspekty: *Encyklopedyzm*, s. 92–93; *Fraszki renesansowe a fraszki barokowe*, s. 65; *Fraszkopisarstwo staropolskie*, s. 64–65; *Imitacja barokowa*, s. 85–86; „*Kronika*” Jana Długosza, s. 49–50; *Krytyka społeczeństwa polskiego w literaturze renesansu*, s. 66; *Recepcja antyku w literaturze renesansu*, s. 53; *Renesansowa dyskusja wokół etnogenezy Polaków, Średniowieczna liryka religijna*, s. 44–45]. Zob. poz. 71, 81 VIII.

2002

65. II *Ks. Benedykt Chmielowski — twórca „Nowych Aten” jako scriptor rerum mirabilium*, [w:] *Świt i zmierzch baroku*, red. M. Hanusiewicz, J. Dąbkowska i A. Karpiński, Lublin 2002, s. 475–287.